

SOCIAL PROJECTIONS OF ALCOHOL DEPENDENCE

Evgeniya Bratoeva

University of Rousse "Angel Kanchev" – Republic of Bulgaria, jeni_bratoeva1999@abv.bg

Abstract: The report presents an overview of the social effects of alcohol abuse and dependence on the human individual, family system, work and social environment. The problem of alcohol dependence is examined in several aspects - physical health, mental well-being, longevity, family relationships and social functioning. The effect of alcohol consumption during pregnancy on the human fetus is presented. The most severe form of manifestation of alcohol abuse and addiction to it is analyzed - the suicide attempt and the suicidal act. The overview of the indicated social projections of alcohol addiction allows conclusions to be drawn regarding the social functioning of the addicted individual. Alcohol addiction has a serious impact on physical health, as the damage affects all organs and systems, and the manifestations in individual individuals are different. Mental dependence on alcohol develops much faster than physical dependence, and the changes in the mental functioning of the addicted individual are often severe and irreversible. Alcohol abuse affects the dependent person's social relationships with members of the immediate family circle, relatives, friends and neighbors. Alcohol addiction is often the cause of the breakup of families, loss of employment, loss of property, lack of financial income, and manifestations of deviant and delinquent behavior. The presence of an alcoholic member in the family affects the functioning of the entire family and changes the rhythm of life of each of its members. The intake of alcoholic beverages during pregnancy leads to different types and degrees of damage to the fetus. The results of research in various regions of the world indicate that a significant proportion of cases of violence, traffic accidents, deviant events and suicidal acts are committed after the use of alcohol. The above proves the social significance of alcohol addiction and its negative projections in various aspects.

Keywords: alcohol, abuse, social projections

СОЦИАЛНИ ПРОЕКЦИИ НА АЛКОХОЛНАТА ЗАВИСИМОСТ

Евгения Братоева

Русенски университет „Ангел Кънчев“ – Република България, jeni_bratoeva1999@abv.bg

Резюме: Докладът представя обзор на социалните ефекти на злоупотребата с алкохол и зависимостта към него върху човешкия индивид, семейната система, работната и социална среда. Разглежда се проблема със зависимостта към алкохол в няколко проекции – физическо здраве, психическо благополучие, продължителност на живота, семейни взаимоотношения и социално функциониране. Представя се ефекта на консумацията на алкохолни напитки по време на бременност върху човешкия фетос. Анализира се най-тежката форма на проявление на злоупотребата с алкохол и зависимостта към него – суицидният опит и суицидният акт. Направеният обзор на посочените социални проекции на алкохолната зависимост позволява да бъдат направени изводи по отношение на социалното функциониране на зависимия индивид. Зависимостта към алкохол оказва сериозно влияние върху физическото здраве, като пораженията са върху всички органи и системи, а проявленията при отделните индивиди са различни. Психическата зависимост към алкохол се развива много по-бързо от физическата и промените в психическото функциониране на зависимия индивид често са тежки и необратими. Злоупотребата с алкохол повлиява социалните взаимоотношения на зависимото лице с членовете на близкото семейно обкръжение, роднини, приятели и съседни. Алкохолната зависимост често е причина за разпад на семейства, загуба на трудова заетост, загуба на имущество, липса на финансови постъпления, прояви на девиантно и делинквентно поведение. Наличието на алкохолно зависим член в семейството повлиява функционирането на цялото семейство и променя ритъма на живот на всеки негов член. Приемът на алкохолни напитки в период на бременност води до различни по вид и степен увреди на фетоса. Резултатите от изследвания в различни региони по света сочат, че значителен дял от случаите на насилие, пътно-транспортни произшествия, девиантни прояви и суицидни действия се извършват след употреба на алкохол. Посоченото доказва социалната значимост на алкохолната зависимост и нейните негативни проекции в различни аспекти.

Ключови думи: алкохол, злоупотреба, социални проекции

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Над сто милиона жители на земята имат различни соматични заболявания или психологически проблеми, причинени от злоупотребата с алкохол. Средната възраст на настъпване на страданията е 26 години. Консумацията на алкохолни напитки е седмият по степен на проява рисков фактор за ранна смърт и увреждане в световен мащаб. 3,8% от всички смъртни случаи при жените и 12,2% от смъртните случаи при мъжете във възрастовата група от 15 до 49 години доказано са вследствие употребата на алкохол (GBD, 2017).

За злоупотреба с алкохол се приема, когато при едно лице има доказана във времето прекомерна и неконтролируема консумация на алкохол и тя значително влияе върху възможността му да извършва обичайни дейности – лични, семейни, професионални и социални. Тя обичайно оказва сериозно влияние върху общото здравословно състояние. Лицата, злоупотребяващи с алкохол, консумират спиртни напитки в големи количества и това оказва влияние върху поведението им и води до сериозни здравословни проблеми. Хората с алкохолна зависимост често осъзнават вредата, която причинява консумацията на алкохол, но въпреки това изпитват затруднения да я намалят (APA, 2013). Доказано е, че продължителната консумация на алкохол причинява промени в мозъчните вериги, които участват във възпроизвеждането на информация, мотивацията, паметта и самоконтрола. Човек с развита вече алкохолна зависимост не изпитва приятния ефект от приема на алкохол, но въпреки това изпитва непреодолимо желание за консумация. Лицата с такова разстройство приемат, за да избегнат ефектите, свързани с не приемането на алкохол („отрицателна мотивация“), а не за да изпитват удоволствие („положителна мотивация“) (Gilpin, N.W. & Koob, G.F., 2008).

Целта на публикацията е да представи анализ на социалните отражения върху човешкия индивид на злоупотребата с алкохолни напитки и зависимостта към тях.

Тази цел ще бъде постигната чрез последователно изпълнение на следните задачи:

- Представяне на зависимостта към алкохол като фактор за развитие на социално значими заболявания, трайни увреждания и смърт.
- Анализ на влиянието на алкохолната консумация върху продължителността на човешкия живот.
- Обзор на влиянието на алкохолната зависимост върху функционирането на семейната система.
- Представяне на зависимостта към алкохол върху социалното функциониране на зависимото лице.
- Анализ на последиците от прием на алкохол по време на бременност върху плода.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

Злоупотребата с алкохол и зависимостта към него оказва негативно влияние върху човешкото функциониране в различни аспекти – физическо здраве, психическо благополучие, социално функциониране, трудова заетост, финансова обезпеченост и обществен статус.

Алкохолна зависимост и развитие на социално значими заболявания

Пораженията от алкохолизма върху човешкото здравословно състояние са многобройни – от такива на черния дроб до влияние на сексуалната функция. Попаднал в човешкия организъм, алкохолът чрез кръвообръщението достига до всички органи в човешкия организъм и оказва влияние върху тяхната функция. Достигнал до мозъка на човека, алкохолът повлиява централната нервна система, която контролира животоподдържащите функции на организма. Специалисти посочват, че ефектът от алкохола върху човешкия организъм е различен при отделните индивиди и се определя от следните фактори: количеството погълнат алкохол; неговата концентрацията в напитката; приетата храна, заедно с него; времето, за което е приета напитката; поносимостта на индивида на алкохол; телесното тегло, пола и общото здравословно състояние на конкретния индивид. Най-честите поражения на алкохола са върху черния дроб и се проявяват под формата на хепатит и цироза. Панкреасът е изложен на риск от хронични възпаления и неоплазми. Пораженията, причинени от алкохола върху централната нервна система се изразяват под формата на нарушение на паметта, деменция, церебрална атрофия. Алкохолът е сред причините за много от сърдечно-съдовите заболявания. Той сериозно уврежда репродуктивната система и при двата пола. Специалисти заключават, че консумацията на алкохол причинява над двеста различни по вид и характер заболявания и увреждания, в т.ч. психични и поведенчески разстройства. В изследване с международен обхват се установява, че 77% от хората с алкохолна зависимост вече имат поне едно съпътстващо заболяване (соматично или психично).

Често, вследствие злоупотреба с алкохол, се наблюдават следните *органични нарушения*, които при всеки индивид са с различна степен на проявление и интензитет: понижени имунитет; промени на кожа, нокти и коса; нарушения във възприятието и съзнанието; чернодробни заболявания; панкреатит; периферна

невропатия; сърдечно-съдови заболявания; импотенция при мъжете, менструални разстройства при жените; деменция; фетален алкохол синдром – при бебета на майки алкохолички; риск от развитие на различни онкологични заболявания – предимно на черния дроб, хранопровод, ларинкс, фаринкс; развитие на варици на хранопровода; риск от развитие на възпалителни белодробни заболявания, внезапна смърт – вследствие злополуки, пътно-транспортни произшествия и удавяне и др. (<http://samodnes.net/>). Всички посочени органи нарушения изискват продължително и скъпо струващо лечение, което е свързано с прекратяване на трудовата дейност за неопределен период от време (не внасяне на данъци и осигуровки от лицето), значителна финансова сума от държавния бюджет и висококвалифициран медицински труд за лечението. Някои от посочените органи нарушения водят до трайна неработоспособност, последиците от която са още по-тежки както за засегнатото лице, така и за семейството му и обществото.

Световната здравна организация посочва, че употребата на алкохол е седмият по значимост рисков фактор за настъпване на трайни увреждания и ранна смърт в световен мащаб. При консумиращите алкохолни напитки индивиди. Доказано е, че алкохол е основна причина за 2,2% от смъртните случаи при жените и 6,8% при мъжете. При младите хора, във възрастовата група от 15 до 49 години, употребата на алкохол е водещ рисков фактор за преждевременна смърт. Тя е причина за 3,8% от смъртните случаи при жените и 12,2% от смъртните случаи при мъжете, като голяма част от тях са вследствие на травми, свързани с пътно-транспортни произшествия и насилие (WHO, 2018).

Алкохолна зависимост и продължителност на живота

На база проведени наблюдения и изследвания изследователите посочват, че злоупотребата с алкохол намалява продължителността на живота средно с 10-12 години. Установено е, че съществува пропорционална зависимост между възрастта за стартиране на консумацията на алкохол при отделния човешки индивид и времето на настъпване на заболявания, техния интензитет на проявление и възможностите за лечение. Най-честите проблеми от здравословен характер са: сърдечно-съдови заболявания (с най-сериозното им проявление – инфаркт на миокарда), нарушения в обмяната на веществата (захарен диабет, подагра), заболявания на белите дробове, заболявания на периферната и централна нервна система, чернодробни заболявания, животозастрашаващи кръвоизливи от горния гастроинтестинален тракт. Всички те, в най-тежките си форми на проявление, могат да доведат до летален изход. Делириум тременс (алкохолен делириум) се среща в около 5% от лицата с алкохолна зависимост. Неговите прояви са тежки симптоми на абстиненция и нарушено ментално състояние, като в някои случаи това може да бъде фатално. Лицата, зависими от алкохол, са особено рискови при оперативно лечение. Усложненията по време на операция и във възстановителния период след нея при тях са особено чести. Тези усложнения, според степента на зависимост, могат да варират по интензитет и проявление – от по-висока степен на кръвене, предразположение към инфекции, трудно зарастване на раните, до - инсуфициенция на функциите на сърцето и белия дроб, алкохолна абстиненция след операция, която в най-тежките си форми на проявление може да бъде животозастрашаваща за пациента, поради риск от самонараняване.

Употребата на алкохол често е основополагащ фактор за злополуки с различно естество, самоубийства и престъпни действия, като насилие, нападение, грабеж и дори убийство. Алкохолът има основна роля при над половината от всички смъртни случаи при автомобилни злополуки, които са сред водещите причини за смърт при младите хора. Наличието на зависимост към алкохол е доказана при 25% от всички лица, извършили самоубийство и при повече от половината от всички случаи на реализирани убийства (Швед, А., 2020).

Посоченото ясно показва, че злоупотребата с алкохол и зависимостта към него оказват сериозно влияние върху качеството на човешкия живот. Но най-сериозният негативен ефект е върху продължителността на живота на злоупотребяващите с алкохол. Изследванията доказват, че тези индивиди живеят значително по-кратко, като загиват вследствие травми или произшествия, настъпили след консумация на алкохол или увреждат посочените по-горе органи и системи до степен, която е несъвместима със живота.

Алкохолна зависимост и семейни взаимоотношения

Наличието на дори едно лице с алкохолна зависимост в семейството оказва сериозно влияние върху функционирането на цялата семейна система. Негативното влияние по различна степен е върху всички членове на семейството. Често наблюдаван в тези семейства е феноменът на алкохолната съзависимост. При него най-близкото лице до зависимия към алкохол обикновено несъзнателно приема една от следните позиции – започва и то да приема алкохол заедно с близкия си, за да не се чувства отхвърлен и пренебрегнат от него, като мисли, че по този начин ще съхрани връзката между тях. Така неволно постепенно и той/тя става зависим. Във втория вариант (по-често наблюдаван при жените, чиито съпрузи/интимни партньори са зависими към алкохол) се наблюдава стремеж по всички възможни начини на съжителствания със зависим да прикрие пред обществото неговия проблем. По този начин това лице поема задълженията на зависимия,

по всички начини се стреми да прикрие и оправдае отсъствието му от работа, закъснението в сроковете при изпълнение на задачи и т.н. И двата варианта на съзависимост създават у лицето чувство на дискомфорт, свръхнатоварване, физически и психически проблеми. Обикновено в ролята на съзависими са най-близките членове от семейното обкръжение.

Децата в семейства, в които има зависим/и от алкохол лица също понасят сериозни, предимно психологически травми, които обикновено повлияват на детската психика по начин, по който оставят отражение върху целия им по-нататъшен живот.

Домашното насилие към партньор или дете е често срещано в резултат на злоупотреба с алкохол. Изследванията показват, че децата на алкохолно зависимите имат по-лоша степен на успеваемост в училище, често страдат от депресивни състояния, тревожност и стрес и имат по-ниско самочувствие в сравнение с връстниците си. Тези деца са с унаследен риск на по-късен етап от живота си също да развият зависимост към алкохол и изпитват сериозни проблеми при справяне с трудни ситуации и налични проблеми. Родителският модел на поведение, който са наблюдавали в ранно детство, често става модел и тяхното поведение в живота. Резултати от изследванията показват, че голяма част от случаите на лицата, изтърпяващи присъда лишаване от свобода, са израснали в неблагоприятна за дете психологическа атмосфера, са отгледани от един родител, са изоставени в ранна детска възраст, са били жертва на насилие в детска възраст.

Злоупотреба с алкохол и социално функциониране

Злоупотребата с алкохол и зависимостта към него, освен представените по-горе органични нарушения и заболявания, са в основата и на множество социални проблеми като: загуба на работна позиция, развод, загуба на приятели, загуба на жилище и семейство, прояви на престъпно поведение.

В глобално проучване на Световната здравна организация (СЗО) се установява, че лицата със зависимост към алкохол пропускат средно по два дни за работа или друга дейност годишно. Това разстройство засяга психичното здраве, емоциите и отношенията на зависимото лице с партньора, семейството и колегите му и оказва влияние върху цялостното социално функциониране (WHO, 2018).

Алкохолна зависимост и бременност

Всичко, което консумира бременната жена, включително и алкохол, попада в кръвообращението и достига до растящия плод. Някои по-толерантни специалисти не отричат употребата на малки количества алкохол през бременността, докато други категорично забраняват на бременната да консумира подобни напитки, тъй като липсват точни данни за количествените ефекти върху плода. Наличието на алкохол в организма на бременната жена нарушава способността на плода да получава достатъчно кислород и хранителни вещества за нормалното развитие на клетките в мозъка и всички органи на тялото му. Изследванията показват, че развитието на плода има много малка толерантност към алкохола и децата, родени от майки, които пият по време на бременността, могат да имат сериозни проблеми, както в неонаталния период, така и в много по-късен план.

Няма "безопасно" количество алкохол, което може да бъде прието по време на бременно. Употребата на алкохол се оказва най-вредна през първите 3 месеца от бременността. Доказано е, че консумацията на алкохол по време на бременност причинява вреда на фетуса. Алкохолът може да доведе до дългосрочни здравословни проблеми и вродени дефекти. Когато бременна жена пие алкохол, той преминава чрез кръвта в кръвта, тъканите и органите на бебето. Алкохолът се разгражда много по-бавно в тялото на бебето, отколкото при възрастен индивид. Това означава, че нивото на алкохол в кръвта на бебето остава повишено по-дълго, отколкото при майката. Това може да навреди на бебето и понякога може да доведе до дългосрочно увреждане.

Приемът на алкохолни напитки в период на бременност може да доведе до група от дефекти в бебето, известни като фетален алкохол синдром. Симптомите могат да включват: проблеми с вниманието и поведението, сърдечни дефекти, промени във формата на лицето, лош растеж преди и след раждане, лош мускулен тонус и проблеми с движението и баланса, проблеми с мисленето и речта. Тези медицински проблеми са доживотни и могат да варират от лека до тежка степен. Усложненията, наблюдавани при новороденото, могат да включват: церебрална парализа, преждевременно раждане, аборт или раждане на мъртво дете (Кисьова, Г., 2022).

Алкохолна зависимост и суицид

Историческите, религиозни и медицински аспекти на самоубийството описва подробно в своя публикация от 2016 година изследователят Николина Ангелова-Барбалова ((Ангелова- Барбалова, Н., 2016). Друг наш изследовател в областта на клиничната психология – Силвия Крушкова – изследва и представя в своя публикация опита за самоубийство като вид тежко престъпление срещу личността (Krushkova S., 2020).

Данни, изнесени от Министерството на здравеопазването на Нова Зеландия от 2020 г. показват, че 21% от възрастните консумират често алкохол, а случаите на самоубийство през първата половина на 2021 г. са 607. Проучване на учени от Университета в Отаго, Нова Зеландия, публикувано в *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, установява, че алкохолната зависимост увеличава значително риска от суицидни мисли. Изследването провокира дискусии относно необходимостта от промени в Националната стратегия за превенция на самоубийствата на Нова Зеландия. Проучването, водено от д-р Роуз Кросин от Министерството на здравеопазването Нова Зеландия, анализира данни от известното изследване на Крайстчърч за здраве и развитие (CHDS), което включва 1265 деца, родени през 1977 г. Използваната информация за настоящото проучване включва данни за участниците в периода между 18- и 40-годишна възраст. Д-р Кросин коментира резултатите от изследването по следния начин: “Открихме, че преди да контролираме данните от проучването за често срещани променливи на рисковите фактори в детството и ранната зряла възраст, като травма, физическо и психическо здраве, злоупотреба с вещества, алкохолната зависимост почти утроява риска от суицидни мисли. Интересното е, че дори след коригирането на факторите рискът от самоубийство е двойно по-висок при хората със зависимост към алкохола.” Д-р Кросин казва, че констатациите за повишения риск, наблюдаван в проучването, подкрепят предишни международни изследвания, свързващи тежкото пиене със суицидни мисли. Тя споделя, че алкохолната зависимост е сред установените рискови фактори за самоубийство и е втората най-честа причина след голямото депресивно разстройство (Crossin R. et al, 2021).

В хода на своята история CHDS измерва голямо разнообразие от фактори в детството, които потенциално биха могли да обяснят връзката между алкохола и суицидното поведение. Факторите, използвани по време на проучването, са избрани поради известната им връзка с алкохолната зависимост и самоубийствата. Те включват социално-икономически статус, наказания в детството, излагане на злоупотреба и пренебрегване, семейна анамнеза за криминални престъпления и история на злоупотреба с алкохол. В допълнение, проучването е в състояние да отчете потенциалното влияние и на други показатели в зряла възраст, като статус на трудова заетост, нестабилност във взаимоотношенията и удовлетвореност от живота.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Честата консумация на алкохолни напитки предизвиква физическа и психическа зависимост към тях. Продължителната консумация на големи количества алкохолни напитки предизвиква психическа и физическа алкохолна зависимост. Другата форма на зависимост към алкохола, психическата, се развива много по-бързо от физическата. Изследванията показват, че около 10% от често консумиращите алкохол, развиват сериозна зависимост, съпроводена с тежки абстинентни състояния.

Злоупотребата с алкохол и зависимостта към него са съпроводени със сериозни нарушения в човешкия организъм, които оказват влияние в различни аспекти. Алкохолът оказва сериозни поражения във физическото здраве, като най-често засегнати са органите на сърдечно-съдовата, дихателната, храносмилателната, ендокринната и половата система. Алкохолната злоупотреба влияе неблагоприятно на психическото състояние на консумиращия индивид, като повлиява неговата устойчивост към различни психически фактори. Пораженията най-често са видими чрез поведението на човека. Зависимостта към алкохол оказва сериозно негативно влияние на социалното функциониране на индивида, посредством загуба на приятелски контакти, социални връзки, работни взаимоотношения и др.

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелова-Барбалова, Н. (2016). *Самоубийството – исторически, религиозни и медицински аспекти*, Научна конференция на РУ&СУ, Сборник с научни трудове на РУ, Русе, 2016, с. 78-82
- Кисьова, Г. (2022). *Бременност и алкохол*, <https://problem.framar.bg> (пос. 07.11.2022)
- Национална програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021-2025 г., (2020). с.14-16; с.31, https://www.mh.government.bg/media/filer_public/2021/08/09/nacionalna-programa-prevenciq-hnb-2021-2025_htc24ZU.pdf (пос. 03.11.2022)
- Само днес – асоциация за превенция и работа със зависимости*, (2020), <http://samodnes.net/>, (пос.03.11.2022)
- Швед, А. (2020). *Етапи на приемане на алкохолната болест*, Сп. „Арка“, №15, 2020, ст. 36-37
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 5th ed. Arlington, VA: American Psychiatric Association
- Crossin R. et al, (2021). The association between alcohol use disorder and suicidal ideation in a New Zealand birth cohort, *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*
- GBD (2017). *Disease and Injury Incidence and Prevalence Collaborators*. Global, regional, and national incidence, prevalence, and years lived with disability for 354 diseases and injuries for 195 countries and territories,

- 1990–2017: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2017. *Lancet*. 2018;392(10159):1789–1858
- Gilpin, N.W., & Koob, G.F. (2008). *Neurobiology of alcohol dependence*. *Alcohol Res Health*. 2008;31(3):185–195.
- Krushkova, S. (2020). *The need for forensic psychological assessment in raising the hypothesis of a state of physiological or pathological affect in subjects who have committed serious crimes against the person/attempted murder*, *International Journal of Recent Scientific Research*, 11,04 B, 1-3
- WHO (2018). World Health Organization. *Alcohol fact sheet*. 2018. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/alcohol> (noc.02.11.2022)